

Öğretmenlerin Etkili Okul Özelliklerine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi: Nitel Bir Çalışma

Determination of Teachers' Views on Effective School Characteristics: A Qualitative Study

ÖZET

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin etkili okul özelliklerine yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, kolayda örneklem yaklaşımı kullanılarak araştırmaya dâhil edilen 14 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplamak için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı verileri elde etmek için yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşme formundan elde edilen ham veriler, veri analizinde kullanılmak üzere yöntemsel olarak hazırlanmıştır. İçerik analizi ile verilerin değerlendirmesi yapılmıştır. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en önemli ihtiyaçlarının iletişim ve iş birliği, eğitim ortamı ve destek olma olduğu ortaya çıktı. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin etkili olması için saygı, sevgi, karşılıklı güven ve iletişim, hoşgörü ve seviye önemli faktörler olarak belirlendi. Öğretmenlerin en önemli görevlerinin öğrenci merkezli öğretim, etkili eğitim-öğretim faaliyetleri, sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri olduğu vurgulandı. Okulda öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermek için ihtiyaç planlaması ve öğretim yöntemleri kullanmanın önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Okul, Etkili Okul

ABSTRACT

The aim of this study is to determine teachers' views on effective school characteristics. In this study, phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used. The study group consisted of 14 teachers and parents who were included in the study using a convenience sampling approach. A semi-structured interview form was used to collect data. The researcher conducted face-to-face interviews to obtain data. The raw data obtained from the interview form were methodologically prepared to be used in data analysis. Content analysis was used to evaluate the data. When the opinions of the participants were analyzed, it was revealed that the most important needs of the students were communication and cooperation, educational environment and support. Respect, love, mutual trust and communication, tolerance and level were identified as important factors for effective teacher-student relationships. It was emphasized that the most important duties of teachers are student-centered teaching, effective teaching-learning activities, classroom management and student relations. The importance of using needs planning and teaching methods to respond to the different learning needs of students in school was emphasized.

Keywords: Teacher, School, Effective School

GİRİŞ

Günümüzde okulların, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görev ve sorumlulukları, değişen koşullar, içinde yaşadığımız yüzyıl ve yeni yetenekler nedeniyle geçmiştekilerden önemli ölçüde farklıdır. Bu durum nedeniyle artık okul ve okulu oluşturan öğretmenler için daha yüksek standartlar belirlenmiş ve görev tanımlarına ek görevler eklenmiştir. Buna ek olarak, bazı fikirler ve ifadeler de kabul görmeye başlamıştır. Etkililik, etkili okullar ve başarılı okul yöneticileri bunlardan birkaçıdır. Okul yöneticilerinin sorumlulukları zaman içinde gelişmiştir ve artık davranışlarına yönelik daha yüksek beklentiler vardır. Okul yöneticilerinin sorumluluklarındaki değişimin daha çok politika geliştirme, finansman yönetimi, müfredat geliştirme, okulda otorite kurma ve personel performansını değerlendirmeye odaklandığı söylenmektedir. Tüm bu düzenlemeler, öğrencilerin iş piyasasında giderek daha rekabetçi hale gelen bir toplumda başarılı olmalarına yardımcı olmak için yapılmaktadır (Balyer, 2012). Bu durum, başarılı okullar ve etkili okullardaki okul yöneticileri üzerine ulusal ve dünya çapında tartışmalara yol açmıştır. Etkili bir okul yönetimi fikri, okulların daha iyi akademik sonuçlar sağlama baskısı altında olması ve bunu yapmak için gerekli yeteneklere ve kimlik bilgilerine sahip yöneticilere ihtiyaç duyması nedeniyle önem kazanmıştır. Nitel bir araştırmada başarılı okul yöneticilerinin niteliklerini de içeren 29 tema bulunmuştur. Bunlar "lider", "iletişim", "ilgi", "anlayış", "bilgili", "adil", "başkalarıyla uyum içinde çalışma", "dinleme", "hizmet etme", "organize etme", "disipline etme", "iyi tutum", "sabır", "saygı", "yardım etme", "açık zihniyet", "motive etme", "profesyonel" başlıkları altında toplanmıştır, "esnek", "görünür olmak", "dürüst olmak", "iyi bir rol model olmak", "okul ve sınıf deneyimine

Elif Kahraman¹ 
Sema Ateş² 
Dera Arslan³ 
Samet Bulut⁴ 
Serpil Gürler⁵ 

How to Cite This Article

Kahraman, E., Ateş, S., Arslan, D., Bulut, S. & Gürler, S. (2023). "Öğretmenlerin Etkili Okul Özelliklerine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi: Nitel Bir Çalışma", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:51; pp:3160-3168. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.71146>

Arrival: 18 May 2023
Published: 31 July 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen., MEB, Samsun, Türkiye

² Öğretmen., MEB, Samsun, Türkiye

³ Öğretmen., MEB, Samsun, Türkiye

⁴ Öğretmen., MEB, Samsun, Türkiye

⁵ Öğretmen., MEB, Kırşehir, Türkiye

odaklanmak", Yüksek performanslı (başarılı) müdürler ve etkili okul müdürleri kavramlarının literatürde sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Duran ve Cemaloğlu, 2020; Şahan, 2018; McEwan, 2003; Pashiardis, 1998). Bu durumu anlamak için, çalışmada etkili (yüksek performanslı) müdürleri tanımlayan 9 değişken bulunmuştur. Bazı müdürlerin okul değiştirdiklerinde bile okulu etkili bir şekilde yönettikleri görülmüştür. Bu dokuz faktör şunları içermektedir: (1) bir benlik ve okul felsefesini teşvik etmek; (2) kişisel özelliklerin veya doğuştan gelen eğilimlerin değerini vurgulamak; (3) dönüşümsel ve durumsal liderliği kullanmak; (4) öğrenci büyümesi ve gelişimi için destekleyici bir sistem sunmak; (5) öğrencilerin akademik performansına ve başarısına öncelik vermek; (6) güçlü bir personel katılımı ve gelişim programını desteklemek; ve (7) okul personelinin içinde çalışabileceği bir organizasyon yapısı oluşturmak. Yukarıda sıralanan ve mükemmel bir okul liderini karakterize eden nitelikler, bu görevi yerine getiren okul yöneticilerinin ne kadar kapsamlı bir çaba içinde olduklarını da göstermektedir.

Örgütsel etkililik kavramı, örgütlerin girdi, amaç, işlev, süreç, çıktı ve çevre açısından farklı şekilde ele alındığı çeşitli durumlara bağlı olarak değişmektedir. Örgütsel etkililik, amaçlar ve işlevler bağlamında ele alındığında örgütün belirlediği hedefleri gerçekleştirme kapasitesidir. Girdiler açısından kuruluşun ihtiyaç duyduğu kaynakları çevreden elde etme kapasitesidir. Örgütün istenen çıktıları sağlama kapasitesi ise örgütsel etkililik olarak adlandırılmaktadır (işman, 2020). Sonuç olarak, genel olarak örgütsel etkililiği tanımlamak için amaç modeli, sistem modeli ve çevresel model dahil olmak üzere çeşitli teorik temeller kullanılmaktadır (Gül, 2020). Karip ve Köksal (1996) tarafından amaç merkezli yaklaşım ve doğal sistemler yaklaşımının, örgütsel etkililik yaklaşımlarının üzerine kurulduğu iki temel yöntem olduğu söylenmektedir. Amaç merkezli yaklaşıma göre, bir örgütün etkililiği, amaçlarını ne kadar iyi gerçekleştirdiği ile belirlenir. Doğal sistemler yaklaşımına göre, büyük ve karmaşık varlıklar oldukları için bir kuruluşun hedeflerini belirlemek ve değerlendirmek özellikle zordur. Sonuç olarak, etkinliği tamamlamak için bu strateji kurumsal süreçlere ve niteliklere odaklanır. Literatürdeki pek çok metodolojiye rağmen, örgütsel etkililik genel olarak kuruluşların hedeflerine ulaşmada ne ölçüde başarılı oldukları olarak anlaşılmaktadır (Ergeneli, 1995). İç örgütsel yapıların ve prosedürlerin eğitim sonuçları için en az amaçlar kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır (Karip ve Köksal, 1996). Bir eğitim kurumu olan okullar, dünyanın mevcut değişim hızı nedeniyle değişime uyum sağlamak zorundadır. Okullar, çağa uygun işleyişi sürdüren reformlar gerçekleştirdikleri sürece faaliyetlerine devam edebilirler (Özdemir, 2020). Bunu ancak başarılı okullar mümkün kılar. Çünkü okul içindeki tutum ve davranışları değiştirmek, başarılı bir okulun gerekli bir bileşenidir (Balcı, 2014). Burns & Howes'a (1988) göre toplumsal dönüşümün temeli okuldur. Sonuç olarak, sanayileşmiş ülkelerde başarılı okul fikri düzenli olarak çalışılan ve araştırılan bir konudur (Şişman, 2020). Coleman ve meslektaşları tarafından 1966 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen bir çalışma olan Coleman Raporu, başarılı okullara ilişkin araştırmaların temelini oluşturmaktadır (Gökçe ve Kahraman, 2010). Coleman Raporu'nun bulguları, öğrencilerin sosyoekonomik konumunun öğrenci başarısı üzerinde okullardan daha büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Gerçekte, öğrenci başarısının yalnızca %10'u okuldan etkilenmekte, öğrenci başarısının %90'ı öğrencinin önceki deneyimlerinin bir sonucu olmaktadır (Marzano, 2003). Eğitim araştırmaları, okulların özellikle önemli olmadığını iddia eden bu çalışmadan bu yana öğrencilerin başarısını etkileyen faktörleri belirlemeye odaklanmıştır (Kreft, 1993). Benzer şekilde, 1972 yılında Jencks ve meslektaşları tarafından yapılan bir araştırma da "Okullar Fark Yaratmaz" fikrini desteklemiştir (Polatcan ve Cansoy, 2018). Daha sonra bu iddiaya karşı çıkan başka araştırmalar da yapılmıştır (Gökçe ve Kahraman, 2010). 1970'li yılların ortalarından itibaren okulların kendilerinden beklenen görevleri yerine getirebilecekleri ve belirli koşullar sağlandığında başarılı olabilecekleri yönünde fikirler ortaya atılmıştır. Başarılı okul hareketi, okullaşmaya yönelik iyimser bakış açısıyla bilinmektedir (Özdemir, 2018). Lezotte (2001) tarafından etkili okul hareketinin tarihsel gelişiminin dört aşaması incelenmiştir. Araştırmalar, etkili okul hareketinin ilk aşamalarında okulun öğrenci başarısı üzerinde çok az etkisi olduğunu göstermiştir. Hareketin ikinci aşamasında, başarılı okulların güçlü liderliğe, yüksek başarı beklentilerine, belirgin başarı kriterlerine, personel gelişimine desteğe ve öğrencilerin ilerlemesinin izlenmesine sahip olduğu vurgulanmıştır. Etkili okulların çeşitli tanımları da yapılmıştır. Ronald Edmonds 1979 yılında etkili okul özelliklerini araştırmış ve üçüncü aşamada etkili okul hareketine ilişkin daha önceki araştırmaları sentezlemiştir. Bu çalışmanın temelleri üzerine çok sayıda daha verimli okul çalışması inşa edildi. Takip eden yıllarda yaşanan hızlı küresel dönüşüm, başarılı okullara ilişkin birçok bakış açısının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özdemir, 2018). Lezotte'a (2001) göre etkili okul hareketi, tüm çocukların öğrenme yeteneğine sahip olduğu ve okulların öğrenci başarısından sorumlu olduğu kavramları üzerine kurulmuştur. Başarılı okullar üzerine yapılan araştırmalar, okullar arasındaki uygulama farklılıklarını ele alarak, öncelikle bu değişkenlerden hangilerinin öğrenci başarısı üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır (Şişman, 2020). Konuyla ilgili çok sayıda araştırma olmasına rağmen, başarılı okulun evrensel olarak kabul görmüş bir tanımı yoktur (Hoy ve Miskel, 2012). Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi göz önünde bulundurulduğunda okulun performansını değerlendirmek zorlaşmaktadır. Çünkü okullara yönelik toplumsal beklentiler, okulların hedef ve görevlerini etkilemektedir. Ayrıca, hemen her okulun iyi vatandaşlık, ileri düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirme gibi hedeflerini anlamak ve değerlendirmek son derece zordur. Sonuç olarak, okulların etkililiğini değerlendirmek zorlaşmaktadır (Balcı, 2014). Çok yönlü bir kavram olmasına rağmen, başarılı okullar ilgili literatürde karşılaştırılabilir özelliklere vurgu yapılarak tanımlanmıştır. Edmonds'a (1979) göre başarılı bir kurum, öğrencileri istenen yeterlilik derecesine ulaştırabilen bir kurumdur. Benzer bir şekilde, Levine ve Lezotte

1990 yılında başarılı bir okulu, her öğrencinin eğitim programından en iyi şekilde yararlandığı ve programın hedeflerinde başarılı olduğu bir okul olarak tanımlamıştır (Çelikten, 2001). Hoy ve Miskel'e (2012) göre, bir okulun başarılı sayılabilmesi için tüm öğrencilerin önemli ilerlemeler kaydetmesi gerekir. Öğrencilerin bilişsel, duygusal, psikomotor, sosyal ve estetik gelişimlerinin en uygun şekilde sağlandığı bir öğrenme ortamı yaratan okul, zdemir (2020) tarafından etkili bir okul olarak adlandırılmaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, bir okulun ne kadar başarılı olduğunu değerlendirmek için öğrencilerin bilgi, beceri ve eylemleri kullanılmaktadır (Purkey ve Smith, 1983).

Eğitim sisteminin örgütsel etkililiği, sistem içindeki her bir okulun hedeflerini ne kadar iyi gerçekleştirdiğini ölçer (Başaran ve Çınkır, 2011). Townsend'e (1997) göre başarılı bir okul, özverili ve nitelikli personele, akademik ve idari liderliğe, açık hedeflere, etkili motivasyon tekniklerine, güvenli ve bakımlı bir öğrenme ortamına ve iyi bir öğrenme atmosferine sahiptir. Okulun paydaşları olan öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler ve velilerin eşgüdümü çabaları sayesinde eğitim sürecinin ve okulların amaçlarını gerçekleştirmesi mümkündür (Uğurlu ve Demir, 2016). Araştırmalarda, bir okulun performansını değerlendirmek için kullanılan birincil ölçütün okulun amaçlarına ulaşması olduğu yaygın olarak gözlemlenmektedir (Şişman, 2012; Balcı, 2013).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, farkında olduğumuz ancak tam olarak kavrayamadığımız olgulara odaklanan yeni bir araştırma stratejisidir. Ayrıca, öznel görüşün tanımlanmasına daha fazla önem veren ve bireysel farklılıkları dikkate alan yeni bir araştırma perspektifini de içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, bireylerin deneyimlerini ve algılarını anlamak için kullanılan bir araştırma stratejisidir. Bu desen, farkında olduğumuz ancak tam olarak kavrayamadığımız olgulara odaklanır ve bu olguların öznel görüşlerini tanımlamaya yönelik bir yaklaşım sunar. Fenomenolojik araştırmalar, bireylerin deneyimlerini anlamak, yaşanan olayları ve olayların içerdiği anlamları keşfetmek için kullanılır. Araştırmacılar, katılımcıların deneyimlerini anlamak için derinlemesine ve açık uçlu görüşmeler yaparlar. Bu görüşmelerde, katılımcıların kendi deneyimlerini ifade etmeleri teşvik edilir ve araştırmacı, katılımcıların anlatılarını analiz ederken ortak temaları ve anlamları ortaya çıkarmaya çalışır. Fenomenoloji deseni, katılımcıların öznel deneyimlerine odaklanırken, bireysel farklılıkları ve çoklu perspektifleri dikkate alır. Bu yaklaşım, araştırmada derinlemesine ve zengin bir anlayış sağlarken, katılımcıların kendi seslerini duyurma fırsatı verir (Karataş, 2015). Bu çalışmada kullanılan fenomenoloji deseni, öğretmenlerin deneyimlerini ve beklentilerini anlamak amacıyla kullanılmıştır. Araştırmacı, öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve içerik analizi yoluyla öğretmenlerin deneyimleri derinlemesine incelemiştir. Bu desen, öğretmenlerin iç dünyalarına ışık tutarak, yöneticilerin nasıl motive edici bir ortam yaratabileceği konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Sonuç olarak, fenomenoloji deseni, bireylerin öznel deneyimlerini anlamak ve bu deneyimlerden ortaya çıkan anlamları keşfetmek için kullanılan etkili bir nitel araştırma yöntemidir. Bu desen, araştırmacılara katılımcıların deneyimlerini ve perspektiflerini derinlemesine anlama fırsatı verirken, araştırmaya katılan bireylerin öznel dünyalarının değerini vurgular.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu kolayda örnekleme yöntemi (Karataş, 2015) ile dahil edilen 14 öğretmen oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemi, bir araştırmada örnekleme yaparken, araştırmacının kolaylık ve erişilebilirlik nedeniyle belirli bir gruptan veya birimden örneklem seçme yaklaşımıdır. Bu yöntemde, araştırmacı, örneklem seçimini pratiklik veya zaman ve maliyet tasarrufu gibi faktörlere dayandırır. Kolayda örnekleme yönteminde, araştırmacı, seçilen örneklem temsil ediciliği konusunda dikkatli olmalıdır. Çünkü bu yöntemle seçilen örneklem, genel popülasyonu tam olarak temsil etmeyebilir ve yanlılık oluşabilir. Kolayda örnekleme yöntemi, özellikle küçük örneklem veya sınırlı kaynaklarla yapılan çalışmalarda kullanılmaktadır. Örneğin, bir araştırmacı bir okuldaki öğretmenlerin görüşlerini incelemek istiyor olsun. Araştırmacı, zaman ve kaynak sınırlamaları nedeniyle örneklem seçimini kolayda yöntemiyle yapabilir. Böylece, örnekleme yaparken okuldaki öğretmenlere ulaşmak kolay olduğu için bu gruptan öğretmenler seçilebilir (Karataş, 2015). Araştırmaya katılanların cinsiyet, yaş ve kıdemlerine ilişkin bilgiler toplanmış ve ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Örnekleme ait bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Değişkenleri

	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem
K1	Kadın	Okul öncesi öğretmeni	47	17
K2	Erkek	Sınıf öğretmeni	39	17
K3	Kadın	Sınıf öğretmeni	39	18
K4	Kadın	Okul öncesi öğretmeni	41	17
K5	Kadın	PDR	47	24
K6	Kadın	Okul öncesi öğretmeni	36	13
K7	Kadın	Okul öncesi öğretmeni	46	24
K8	Erkek	Matematik	40	18
K9	Kadın	Kimya	42	20
K10	Kadın	Okulöncesi	44	22
K11	Kadın	Okul öncesi öğretmeni	44	22
K12	Erkek	Sınıf öğretmeni	39	15
K13	Kadın	Okul öncesi öğretmeni	36	12
K14	Kadın	Sınıf öğretmeni	34	12

Tablodaki verilere göre, araştırmaya katılan 9 kadın ve 3 erkek bulunmaktadır. Branş dağılımına bakıldığında, 7 kişi okul öncesi öğretmeni, 4 kişi sınıf öğretmeni, 1 kişi PDR (Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik), 1 kişi matematik ve 1 kişi de kimya branşında çalışmaktadır. Yaş dağılımı ise farklı aralıklarda gerçekleşmektedir. 34 yaşında 1 kişi, 36 yaşında 2 kişi, 39 yaşında 2 kişi, 40 yaşında 1 kişi, 41 yaşında 1 kişi, 42 yaşında 1 kişi, 44 yaşında 2 kişi, 46 yaşında 1 kişi ve 47 yaşında 2 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların çalıştıkları alandaki deneyim sürelerine bakıldığında, 2 kişinin 12 yıl, 1 kişinin 13 yıl, 1 kişinin 15 yıl, 3 kişinin 17 yıl, 2 kişinin 18 yıl, 1 kişinin 20 yıl, 2 kişinin 22 yıl ve 2 kişinin de 24 yıl deneyime sahip olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler geliştirilen yarı-yapılandırılmış bir görüşme formuyla toplanmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesi için ilgili alan yazın detaylı olarak incelenmiş ve açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formu görüşlerine başvurma adına alanında uzman 2 öğretmene e-posta yoluyla gönderilmiş, gerekli incelemeleri yapan müdürler bazı geri dönüşlerde bulunmuştur. Görüşme formu bu geri dönüşlere göre geliştirilmiştir. Görüşme öncesi katılımcılarla telefonla iletişim kurularak araştırma hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış ve kendilerine görüşme formunun gönüllülük esas alınarak görev yaptıkları okullarda kendilerine uygun bir saatte uygulanmak istendiği ifade edilmiştir. Görüşmeler 14 dakika sürmüştür katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar yazılmış daha sonra kendilerine okunarak teyit alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verileri elde etmek için araştırmacılar tarafından çevrim içi görüşme formu yolu ile iletişim sağlanmıştır. Araştırma görüşmesinin süresi yaklaşık 25 dakika olmuştur. Görüşme öncesinde, araştırmanın özgünlüğünü güvence altına almak için katılımcılarla samimi bir diyalog kurulmuştur. Ayrıca katılımcılara görüşlerini dile getirmeleri için özgürlük tanınmıştır. Görüşmeler, katılımcılar tarafından dile getirildikleri şekliyle kaydedilmiş ve doğrulanabilirliği garanti altına almak için görüşmelerin kâğıda dökümü yapılmıştır. Kapsamlı bir açıklama yapılarak aktarılabilirlik sağlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi tercih edilmiş ve görüşme formu ile elde edilen ham bilgiler sistematik olarak organize edilmiştir. Katılımcıların görüşme sırasında her bir soruya verdikleri yanıtlar farklı sayfalara taşınmıştır. Her katılımcının aynı soruya verdiği yanıtlar toplanmıştır. Toplanan bilgiler düzenlenmiş ve ana tema ve kodmalama yolu ile analiz edilmiştir. Veriler arasındaki bağlantıların incelenmesi, belirli sonuçların çıkarılmasına olanak sağlamış ve bu sonuçlar daha sonra hazırlanan temalara uygun olarak düzenlenmiş ve yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

BULGULAR

Etkili Bir Okulda Öğrencilerin En Önemli İhtiyacı İle İlgili Görüşler

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan açık uçlu sorulardan etkili bir okulda öğrencilerin en önemli ihtiyacı konusunda katılımcı görüşleri aşağıdaki temalar altında toplanmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Etkili Bir Okulda Öğrencilerin En Önemli İhtiyacı Hakkında Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

Temalar	Kodlar	f
İletişim ve İş Birliği	İletişim	11
	İşbirliği	4
Eğitim Ortamı	Okul ortamı	6
	Erişilebilirlik	2
Destek Olma	Sevgi	16
	Bilgi beceri ve yetenek gelişimi	5
	Güven ve şefkat	4
	Güdüleme	2

Tablo 2 incelendiğinde etkili bir okulda öğrencilerin en önemli ihtiyacı konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 3 tema altında toplandığı görülmektedir. İletişim ve iş birliği teması iletişim ve işbirliği isimli 2 kod olduğu görülmektedir. Eğitim ortamı teması altında okul ortamı ve erişilebilirlik isimli 2 kod olduğu görülmektedir. Destek olma teması altında sevgi, bilgi beceri ve yetenek gelişimi, güven ve şefkat, güdüleme isimli 4 kod olduğu görülmektedir.

İletişim ve iş birliği teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“İletişim” (K1)

“Veli öğretmen iş birliği” (K4)

Eğitim ortamı teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“Kendini güvende hissedebileceği, mutlu olarak geldiği, verimli ve keyifli bir okul ortamı” (K3)

“Eğitim ve öğretime okul zamanı içinde her an her yerde ulaşabilmesidir” (K5)

“İyi bir okul öğrenme alanı” (K12)

Destek olma teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“Sevgi ilgi merak”(K3)

“Sevildiğini ve kendisine değer verildiğini hissetmek” (K16)

“Öğrencilerin bilgi, beceri ve yeteneklerini destekleyen, geliştirebilen öğretmen ve ortam” K17)

“İlgi” (K18)

“Güven sevgi ilgi” (K19)

“Şefkat” (K11)

“Yaparak ve oyunla öğrenme” (K20)

“İstek, merak ve güdüleme” (K23)

Etkili bir okulda öğretmen-öğrenci ilişkilerinin nasıl olması gerektiği ile ilgili görüşler

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan açık uçlu sorulardan etkili bir okulda öğretmen-öğrenci ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusunda katılımcı görüşleri aşağıdaki temalar altında toplanmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Etkili Bir Okulda Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinin Nasıl Olması Gerektiği Hakkında Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

Temalar	Kodlar	f
Öğretmen-Öğrenci ilişkisi	Saygı ve sevgiye dayalı	16
	Karşılıklı güven ve iletişim	9
	Hoşgörülü	3
	Seviyeli	2

Tablo 3 incelendiğinde etkili bir okulda öğretmen-öğrenci ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 1 tema altında toplandığı görülmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkisi teması saygı ve sevgiye dayalı, karşılıklı güven ve iletişim, hoşgörülü ve seviyeli isimli 4 kod olduğu görülmektedir.

Öğretmen-öğrenci ilişkisi teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“Saygı sevgiye dayalı , samimi” (K1)

“Karşılıklı saygı,sevgi olmalı” (K7)

“Sevgi ve saygı en önemlisi” (K10)

“Şefkatli” (K11)

“Saygı ve sevgi çerçevesinde olmalıdır” (K12)

“Karşılıklı güven, sağlıklı bir iletişim ve değer” (K3)

“Sürekli iletişim ve etkileşim içinde olmalıdırlar.” (K5)

“Karşılıklı etkileşim içinde” (K8)

“Güvene dayalı olmalı çocuk. her koşulda sevildiğini bilmeli” (K9)

“Seviyeli” (K2)

“Karşılıklı hoşgörü” (K4)

“Öğrenci herkesten önce öğretmenini sevmeli ve ona saygı duymalı, öğretmen de öğrencisini kendi çocuğu gibi benimsemesi ve değer vermelidir” (K6)

“Sevgi ve karşılıklı saygı” (K13)

Etkili bir okulda öğretmenlerin en önemli görevleri neler olduğu ile ilgili görüşler

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan açık uçlu sorulardan etkili bir okulda öğretmenlerin en önemli görevleri neler olduğu konusunda katılımcı görüşleri aşağıdaki temalar altında toplanmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Etkili Bir Okulda Öğretmenlerin En Önemli Görevleri Neler Olduğu Hakkında Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

Temalar	Kodlar	f
Öğretmenlerin En Önemli Görevi	Öğrenci merkezli öğretim	16
	Etkili eğitim-öğretim faaliyetleri	6
	Sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri	4

Tablo 4 incelendiğinde etkili bir okulda öğretmenlerin en önemli görevleri neler olduğu konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 1 tema altında toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin en önemli görevi teması altında öğrenci merkezli öğretim, etkili eğitim-öğretim faaliyetleri, sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri isimli 3 kod olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin en önemli görevi teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“insan olmayı öğretebilmek” (K2)

“Öğrencilerinin her birini çok iyi gözlemleyerek kişisel ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapması” (K3)

“Yol gösteren örnek olan” (K5)

“Öğrencilerin hem akademik hem de sosyal yönden gelişimlerini sağlamak” (K6)

“Öğrenciler hayata hazırlamak.” (K7)

“Çocuğun kendini ifade etmesine yardımcı olmalı desteklemeli, güven vermeli, düzenli çalışma ve kitap okuma alışkanlığı sağlamalı” (K9)

“Öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeleri” (K11)

“Eğitim öğretim faaliyetlerine etkili katılım” (K8)

“Etkili eğitim, öğretim” (K12)

“Etkili eğitim ve öğretim” (K13)

“Motivasyon artırma, model olma” (K1)

“Sınıf Yönetimi, ilgi ve sevgi” (K10)

Okulda öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına nasıl cevap verdikleri ile ilgili görüşler

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan açık uçlu sorulardan okulda öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına nasıl cevap verdikleri ile ilgili görüşler konusunda katılımcı görüşleri aşağıdaki temalar altında toplanmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Okulda Öğrencilerin Farklı Öğrenme İhtiyaçlarına Nasıl Cevap Verdikleri İle İlgili Görüşler Hakkında Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

Temalar	Kodlar	f
İhtiyaç Planlama	Öğrenci ilgi ve ihtiyacına göre planlama	5
	İhtiyaç analizi	4
Öğretim Yöntemi	İhtiyaca göre öğretim	6
	Bireysel öğrenme desteği	3
	Çeşitli öğretim yöntemleri kullanma	2

Tablo 5 incelendiğinde Okulda öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına nasıl cevap verdikleri ile ilgili görüşler konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 2 tema altında toplandığı görülmektedir. İhtiyaç planlama teması altında öğrenci ilgi ve ihtiyacına göre planlama ve ihtiyaç analizi isimli 2 kod olduğu görülmektedir. Öğretim yöntemi teması altında ihtiyaca göre öğretim, bireysel öğrenme desteği ve çeşitli öğretim yöntemleri kullanma isimli 3 kod olduğu görülmektedir.

İhtiyaç planlama teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“İhtiyaç tespiti sonrası en uygun olan yöntemle” (K5)

“Bireysel değerlendirme” (K8)

“İhtiyaç analizine göre hareket ediyoruz” (K12)

“İhtiyaç analizi uygulayarak, eksikleri tamamlamaya çalışıyoruz” (K13)

Öğretim yöntemi teması altında katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“Bir konuyu birkaç kez anlatıyorum ancak her anlatışta farklı şekilde anlatıyorum” (K2)

“Farklı etkinlikler, küçük grup Çalışmaları, ders dışı öğrenme” (K3)

“Seviyeye uygun, ders içi ve ders dışı faaliyetler yapılıyor.” (K4)

“Farklı türde etkinlikler kullanıyorum” (K6)

“Birebir ilgilenmeye çalışıyorum.” (K7)

“Kimi zaman onlara ders anlattırıyorum şemalar kullanıyorum akıllı tahta kullanıyorum test çözüyoruz” (K9)

“Seviyesine göre konu işliyorum.” (K10)

“Dijital destek” (K11)

SONUÇ

Öğretmenlerin etkili okul özelliklerine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan açık uçlu sorular ile etkili okulun özelliklerini belirlemeye yönelik katılımcı görüşleri incelenmiştir.

Etkili bir okulda öğrencilerin en önemli ihtiyacı konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 3 tema altında toplandığı görülmüştür. İletişim ve iş birliği teması iletişim ve işbirliği isimli 2 kod olduğu görülmüştür. Eğitim ortamı teması altında okul ortamı ve erişilebilirlik isimli 2 kod olduğu görülmüştür. Destek olma teması altında sevgi, bilgi beceri ve yetenek gelişimi, güven ve şefkat, güdüleme isimli 4 kod olduğu görülmüştür. Bu sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla karşılaştırıldığında, Şahan (2018) ve Balyer (2013) tarafından yapılan araştırmaların da benzer temaları vurguladığı görülmüştür. Şahan'ın araştırmasında etkili okul müdürlerinin özellikleri üzerinde durulmuşken, Balyer'in araştırmasında okul müdürlerinin öğretimin kalitesi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin etkili okul özelliklerine yönelik görüşleri incelendiğinde, iletişim ve iş birliği, eğitim ortamı ve destek olma temalarının önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar daha önce yapılan araştırmalarla uyumlu görünmektedir.

Etkili bir okulda öğretmen-öğrenci ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 1 tema altında toplandığı görülmüştür. Öğretmen-öğrenci ilişkisi teması saygı ve sevgiye dayalı, karşılıklı güven ve iletişim, hoşgörü ve seviyeli isimli 4 kod olduğu görülmüştür. Bu sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla karşılaştırdığımızda, Çelikten (2001) ve Gökçe, ve Kahraman (2010) tarafından yapılan araştırmaların da benzer bir perspektifte olduğunu söyleyebiliriz. Çelikten'in araştırmasında etkili okullardaki karar sürecine odaklanılırken, Gökçe ve Kahraman'ın araştırmasında etkili okul bileşenleri üzerinde durulmuştur. Ancak bu araştırmaların sonuçları daha ayrıntılı olarak belirtilmediği için, tam bir karşılaştırma yapmak zordur. Sonuç olarak, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin etkili bir okulda saygı ve sevgiye dayalı, karşılıklı güven ve iletişim, hoşgörü ve seviyeli olması gerektiği katılımcı görüşleriyle desteklenmektedir. Bu görüşler daha önce yapılan araştırmalarla uyumlu olduğu söylenebilir.

Etkili bir okulda öğretmenlerin en önemli görevleri neler olduğu konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 1 tema altında toplandığı görülmüştür. Öğretmenlerin en önemli görevi teması altında öğrenci merkezli öğretim, etkili eğitim-öğretim faaliyetleri, sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri isimli 3 kod olduğu görülmüştür. Bu sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla karşılaştırdığımızda, Balcı (2014) ve Özdemir (2020) tarafından yapılan araştırmaların da benzer bir perspektifte olduğunu söyleyebiliriz. Balcı'nın araştırmasında etkili okulun bileşenleri üzerinde durulurken, Özdemir'in araştırmasında ise eğitimde örgütsel yenileşme üzerinde durulmuştur. Bu araştırmaların sonuçlarına göre, öğretmenlerin etkili bir okulda öğrenci merkezli öğretim, etkili eğitim-öğretim faaliyetleri, sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri gibi görevlere odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, öğretmenlerin en önemli görevlerinin öğrenci merkezli öğretim, etkili eğitim-öğretim faaliyetleri, sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri olduğu katılımcı görüşleriyle desteklenmektedir. Bu görüşler daha önce yapılan araştırmalarla uyumlu olduğu söylenebilir.

Okulda öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına nasıl cevap verdikleri ile ilgili görüşler konusunda katılımcı görüşleri incelendiğinde 2 tema altında toplandığı görülmüştür. İhtiyaç planlama teması altında öğrenci ilgi ve ihtiyacına göre planlama ve ihtiyaç analizi isimli 2 kod olduğu görülmüştür. Öğretim yöntemi teması altında ihtiyaca göre öğretim, bireysel öğrenme desteği ve çeşitli öğretim yöntemleri kullanma isimli 3 kod olduğu görülmüştür. Bu sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla karşılaştırdığımızda, Çelikten (2001) ve Purkey, ve Smith (1983) tarafından yapılan araştırmaların da benzer bir perspektifte olduğunu söyleyebiliriz. Çelikten'in araştırmasında etkili okullarda karar sürecine odaklanılırken, Purkey ve Smith'in araştırmasında etkili okulların özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu araştırmaların sonuçlarına göre, okulların öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre planlama yapması, bireysel öğrenme desteği sağlaması ve çeşitli öğretim yöntemlerini kullanması önemlidir. Sonuç olarak, öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap verme konusunda katılımcı görüşleri, ihtiyaç planlama ve öğretim yöntemi temaları altında toplanmaktadır. Bu görüşler daha önce yapılan araştırmalarla uyumlu olduğu söylenebilir.

Öneriler:

- ✓ Okullar, iletişimi ve iş birliğini teşvik etmek için stratejiler geliştirmeli ve bunları günlük uygulamalara entegre etmelidir.
- ✓ Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmak için iş birliği projeleri, grup çalışmaları ve tartışma platformları gibi etkinlikler düzenlenmelidir.
- ✓ Okul ortamının, etkili iletişimi destekleyecek şekilde düzenlenmesi ve erişilebilir hale getirilmesi önemlidir.
- ✓ Okullar, öğretmenlerin sevgi, bilgi, beceri ve yetenek gelişimine odaklanmasını teşvik etmelidir.
- ✓ Öğretmenler arasında güven ve şefkat ortamının oluşturulması için destekleyici programlar ve etkinlikler düzenlenmelidir.
- ✓ Motivasyonu artırmak için öğrencilerin güdülenmesine yönelik çeşitli stratejiler benimsenmelidir.
- ✓ Okullar, öğretmenlerin öğrencilerle saygı ve sevgi temelinde ilişki kurmalarını teşvik etmelidir.
- ✓ Karşılıklı güven ve iletişimin sağlanması için iletişim becerilerini geliştirme eğitimleri düzenlenmelidir.
- ✓ Hoşgörü ve seviyeli bir ortamın oluşturulması için okuldaki disiplin politikaları ve kurallar açık bir şekilde belirlenmelidir.
- ✓ Okullar, öğretmenlerin öğrenci merkezli öğretim yaklaşımlarını benimsemelerini teşvik etmelidir.
- ✓ Etkili eğitim-öğretim faaliyetlerine odaklanmak için öğretmenlere mesleki gelişim fırsatları sunulmalıdır.
- ✓ Sınıf yönetimi ve öğrenci ilişkileri konusunda öğretmenlere destek ve rehberlik sağlanmalıdır.
- ✓ Okullar, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre planlama yapmak için ihtiyaç analizi yöntemlerini kullanmalıdır.
- ✓ Bireysel öğrenme desteği sağlamak için öğretmenlere çeşitli öğretim yöntemleri ve stratejileri hakkında eğitim verilmelidir.
- ✓ Öğrencilere çeşitli öğrenme fırsatları sunarak farklı öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına cevap verecek bir öğretim ortamı oluşturulmalıdır.

Bu öneriler, etkili bir okul ortamı oluşturmak, öğretmen-öğrenci ilişkilerini geliştirmek ve farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermek için stratejiler sunmaktadır. Okul yöneticileri ve eğitim paydaşları, bu önerileri göz önünde bulundurarak okul ortamlarını daha etkili ve öğrenci odaklı hale getirebilirler.

KAYNAKÇA

- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi, 1(1), 62-80.
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin.
- Townsend, T. (1997). What makes schools effective? A comparison between school communities in Australia and the Usa. School Effectiveness and School Improvement, 8(3), 311-326.
- Uğurlu, C. T., Beycioğlu, K. & Abdurrezzak, S. (2018). Bilgi okuryazarlığı, kolektif öğretmen yeterliği ve etkili okul: Yapısal eşitlik modellemesi. Elementary Education Online, 17(4).
- Başaran, İ.E. & Çınkır, Ş. (2011). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi. Ekinoks yayınları.
- Purkey, S. C., ve Smith, M. S. (1983). Effective schools: A review. The elementary school journal, 83(4), 427-452.
- Çelikten, M. (2001). Etkili okullarda karar süreci. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(11), 1-12
- Edmonds, R. (1979). Effective schools for the urban poor. Educational leadership, 37(1), 15- 24.

- Hoy, W. K., ve Miskel, C. G. (2012). Educational administration: theory, research and practice(9.baskı). New York: McGraw-Hill Education
- Lezotte, L. (2001). Revolutionary and evolutionary: The effective schools movement. Okemos, MI: Effective Schools Products, Ltd, 5.
- Özdemir, M. (2018). Eğitim yönetimi alanın temelleri ve çağdaş yönelimler (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kreft, I.G.G. (1993). Using Multilevel Analysis to Assess School Effectiveness: A Study of Dutch Secondary Schools'. Sociology of Education, 66 (2), 104-129.
- Gökçe, F., ve Kahraman, P. B. (2010). Etkili okulun bileşenleri: Bursa ili örneği. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(1), 173-206.
- Şişman, M. (2020). Eğitimde mükemmellik arayışı (9.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Burns, L. T., ve Howes, J. (1988). Handing control to local schools. The Education Digest, 54(3), 7.
- Balcı, A. (2014). Etkili okul, okul geliştirme kuram uygulama ve araştırma (7.Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Özdemir, S. (2020). Eğitimde örgütsel yenileşme (9.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ergeneli, A. (1995). Örgütsel etkililik kriteri olarak lider davranışının örgütsel iklim ile ilişkisi: görev karmaşıklığı bakımından farklılaşan iki örgüte ilişkin bir uygulama. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 50(01)
- Karip, E., ve Köksal, K. (1996). Etkili eğitim sistemlerinin geliştirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 6(6), 245.
- Gül, İ. (2020). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Pashiardis, P. (1998). Researching the characteristics of effective primary school principals in Cyprus: a qualitative approach. Educational Management & Administration, 26(2), 117-130.
- McEwan, E. K. (2003). Ten Traits of Highly Effective Principals: From Good to Great Performance. Corwin Press
- Şahan, G. (2018). Etkili Okul Müdürlerinin Özellikleri, II. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2018). https://acikerisim.bartın.edu.tr/bitstream/handle/11772/1863/USEAS2018_TamMetin%20Etkili%20Okul%20Müdürleri.pdf?sequence=1&isAllowed=yv, Erişim tarihi: 07.04.2023
- Balyer, A. (2013).Okul müdürlerinin öğretimin kalitesi üzerindeki etkileri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 19(2), 181-214.
- Duran, A., & Cemaloğlu, N. (2020). Başarılı okul müdürü kimliği üzerine fenomenolojik bir analiz: alandan sesler. Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 12-39.